

Mag. iur. Blanka Salatić
Knjižnica Pravnoga fakulteta u Osijeku

FAKULTETSKA KNJIŽNICA – DOBAR PRIMJER IZ PRAKSE

Knjižnica Pravnoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku je započela s radom 1975. godine. Danas je jedna od suvremenijih fakultetskih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Smještena je u prizemlju zgrade Fakulteta, u ulici Stjepana Radića 13 i zauzima prostor od 410 m² unutar kojeg je nastavnička i studentska čitaonica (44 mjesta), posudbeni odjel, ured voditeljice i spremišni prostor za knjige i časopise, te inu građu. Otvorena je za korisnike 8-19 sati. Korisnici knjižnice su studenti, nastavnici i svi zainteresirani koji se bave znanstvenim i stručnim radom. Ukupan knjižnični fond čini oko 32000 svezaka knjiga i cca 400 naslova periodike, od čega je tekućih 50 domaćih naslova i 19 inozemni. Knjižnica posjeduje zbirku doktorskih i magistarskih radova, a u formiranju je zbirka publikacija koje datiraju od kraja 19. i do polovine 20. st. iz koje bi se s vremenom izdvajala vrijedna izdanja i digitalizirala kako bi se učinila dostupnima zainteresiranim pojedincima. Udžbenici i seminarska literatura su smješteni u posudbenom odjelu. Izvan Knjižnice posuđuju se samo udžbenici, iznimno seminarska literatura ukoliko to broj primjeraka dopušta. Referentna građa – službeni listovi, rječnici, leksikoni, enciklopedije i priručnici nalaze se u studentskoj čitaonici i dostupni su tijekom rada u čitaonici. Tu su također kartični katalozi: abecedni, matični i stručni po univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji - UDK. Od 2010. kartično je nastavljen još samo matični katalog jer je sva obrađena građa vidljiva online. Cilj našega zalaganja je promicanje tri struke u isto vrijeme: prava, obrazovanja i knjižničarstva. Sve su važne za kurikulum Pravnoga fakulteta. Najveće zadovoljstvo je kada ljudi spoznaju koliko informacija smo kadri pružiti u kakvome prostoru i sretna lica korisnika (ne samo u knjižnici nego i ispred računala kada na našoj stranici pronađu što traže, a možda i više.)

Knjižnica Pravnoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku započela je svoje djelovanje nekako po osnutku samoga Fakulteta. Tada je bila tek jedna mala prostorija (danas dio studentske službe). Kroz tri desetljeća proširila se na cijeli sjeverni prizemni dio fakultetske zgrade. Danas sa svojih 400-tinjak m² prostora koji je prije 10 godina (nakon požara) preuređen, uglavnom zadovoljava, iako je već pretijesan. Spremišni je prostor tada podijeljen u dvije razine, što je gotovo udvostručilo površinu za smještaj fonda. Tako se u fondu moglo razdvojiti ono što cirkulira per-

manentno od onoga što se tek povremeno zatraži. Traženiji dio fonda je u posudbenom odjelu ili bliže njemu. U pravu je periodika vrlo bitna tako da su u prostoru između spremišta i posudbenog odjela police sa najtraženijim naslovima časopisa. Tu je i kopirni stroj, te zainteresirani nastavnik može odmah preslikati što treba. Studenti će periodiku koristiti u okviru čitaonice. Čitaonica je klimatizirana prostorija sa 44 radna mjesta okružena referentnom građom (za nas su to pored enciklopedija, leksikona, raznih priručnika i službeni listovi odn. Narodne novine). Pored papirnatih kartičnih kataloga tu su i 2 računala za pretraživanje građe, odnosno pripremanje literature za seminarske i ine radove. Zvuči malo, ali Fakultet ima i računalnu učionicu gdje studenti mogu pisati svoje radove. Naravno, ono što najviše koriste je uslužnost knjižničarki koje su im na raspolaganju tijekom dana od 8-19 sati, a konstantno mogu pretraživati pregledavajući virtualni katalog umreženih knjižnica CROLIST.

»Obrazovanje i suradnja u obrazovanju prepoznati su kao iznimno važni za razvijanje i jačanje stabilnih, miroljubivih i demokratičnih društava, posebice imajući u vidu stanje na jugoistoku Europe.« (Dokument Bolonjske deklaracije) Bolonjski proces donio je promjene i u način rada visokoškolske knjižnice. Pritisak na knjižničare znatno je veći, unatoč brojnim pomagalima. S jedne strane knjižničarima trebaju alati za brzo snalaženje u novinama, no s druge koči nemogućnost praćenja trendova i obrada informacija koja bi trebala biti podržana s više razine (ministarstvo). Nužna je prilagođena knjižnica, a digitalizacija je neizbježan proces. Tako svaki segment knjižničnoga poslovanja teži novim oblicima praćenja podataka: nabava, evidencija zaprimljene građe, evidencija korisnika i vrsta usluge.

Gotovo svim knjižnicama, pa tako i Knjižnici Pravnoga fakulteta prostor je ono što sputava razvitak knjižnice u fizičkom smislu. Standardi¹ nalažu određen broj primjeraka udžbenika, odn. obvezatne ispitne literature ovisno o broju studenata (riječ je o 20%). Razmišlja se o mogućnosti digitalizacije te građe što bi znatno povećalo dostupnost. No, uvijek je upitna ravnoteža između zaštite intelektualnih prava i potrebite dostupnosti.

Knjižnicu svakoga dana posjeti prosječno 100-130 korisnika. To su uglavnom studenti koji trebaju udžbenike i ostalu obvezatnu ispitnu građu, građu za seminarske i diplomatske radove, nastavnici sa svojim manje i više specifičnim zahtjevima, postdiplomanti i građani. Nastoji im se prezentirati što više naših usluga kroz izravni kontakt, ali i kroz naše mrežno sučelje i virtualni katalog.

Tijekom ova tri desetljeća klasična knjižnična usluga – posudba, u velikoj je mjeri promijenila profil. Prije su predmetom posudbe bili netom udžbe-

¹ za visokoškolske knjižnice su predloženi, no još ne utvrđeni

nici i ponešto seminarska građa koja se prepisivala iz knjiga. Periodika se nije pratila ni približno u mjeri u kojoj danas jer sredstva to nisu dopuštala. Nije samo riječ o financijskim sredstvima za nabavu, već načinu bilježenja i obradi informacija i publikacija. Danas se mnogo toga registrira pomoću računala i ovisno o sučelju je manje ili više pretraživo. U pravnoj je struci, kada je riječ o visokoškolskim knjižnicama, sustav umrežen i **relativno** lako pretraživ. Relativno jer ono što je nama po struci blisko, ne možemo tvrditi da je i našim korisnicima. «Prijateljskije» sučelje ne bi bilo na odmet. Tada bi, s obzirom na umreženost, i ova misija doprinijela rasterećenju u radu knjižničara i mogućnost ponude više korisnih informacija.

Prije pet godina kada je upisana prva generacija studenata po Bolgini tj. Zajedničkoj deklaraciji ministara obrazovanja o stvaranju Europe znanja utvrđeni su Standardi i smjernice za osiguranje kvalitete u europskom prostoru visokog obrazovanja (ENQA). Po njima su upravo ustanove visokog obrazovanja one koje snose odgovornost za kvalitetu usluge, putem akademskih programa u korist studenata i drugih korisnika visokog obrazovanja u EU. Uspješne i učinkovite organizacijske strukture podupirale bi te programe. Između ostalih čimbenika unutarnjeg osiguranja kvalitete su izvori za učenje i pomoć studentima, te sustavi informiranja. Temeljem Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju iz 2003. i Pravilnika o mjerilima i kriterijima za vrednovanje kvalitete i učinkovitosti visokih učilišta i studijskih programa Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje je donijelo potrebne dokumente za vanjsko vrednovanje institucija, pa tako i Tablice za samoanalizu koje nam pomažu da stavimo naglasak na neke ključne elemente : površina, zaposleni, broj sjedećih mjesta, broj studenata koji koriste knjižnicu, računalne baze podataka, broj naslova, broj udžbenika, časopisa i opremljenost; kvantitativne kriterije : posjedujemo li sve knjige propisane kao literaturu za kolegije koji se izvode na fakultetu i to 20% s obzirom na broj studenata i obvezatnu građu i 10% za dopunsku. Po kvalitativnom kriteriju vrednuje se dostupnost literature za učenje. Sve nam je to poticaj da, uz nastojanje osiguranja onoga čemu akademska zajednica teži, stvorimo čim bolje uvjete i istovremeno osiguramo permanentne povratne informacije od studenata uz uvažavanje prijedloga i kritika. Potaknuta time, prije izvjesnoga vremena, anketirala sam studente i došla do bitnih zaključaka o potrebama korisnika i po njima najbitnijim stvarima koje očekuju od knjižnice i osoblja. Naravno nije moguće sve odmah promijeniti, ali se barem ima u vidu što bi se u datom momentu moglo poduzeti. Tijekom ljeta čitaonički prostor je klimatiziran (što su studenti našli vrlo bitnim jer su prozori čitaonice sa zapadne strane i još k tome gledaju na ulicu, gdje je vrlo bučno). U hodnik do knjižnice stigao je aparat s vodom. Sve je to dobrim dijelom poboljšalo uvjete za rad. Broj studenata nazočnih u čitaonici to najbolje potvrđuje i gotovo da nema perioda u akademskoj godini kada nije posjećena.

Usluge knjižnice, za razliku od nekih u RH još su uvijek nenaplative. Često, tj. svakodnevno pretražujemo za naše korisnike, instruiramo ih pojedinačno o tomu kako i kroz koje baze „skinuti“ neki propis ili tekst iz stručnih ili znanstvenih časopisa dostupnih sa Fakulteta. S obzirom na brojnost zahtjeva studenata, takvim je zahtjevima postalo gotovo nemoguće udovoljiti istoga dana te se ispunjavaju obrasci na kojima se treba navesti tema, predmet u okviru kojega se tema obrađuje i datum do kada je poželjno da građa bude pripremljena. Isto znači da je bez obzira na dostupnost same korisniku pri skupljanju ključnih referenci, još uvijek najčešće potrebna pomoć knjižničara, odnosno informacijskog stručnjaka. Koliko se god baze činile vidljivima, korisnici su često u situaciji zatražiti smjernice od knjižničara, a potom u računalnoj učionici/čitionici «skidaju» članak ili tekst. Novacima i uopće nastavnicima se izlazi u susret kod pretraživanja i nabave potrebite građe. Fakultet financira tiskanu građu, a najveći problem predstavljaju mrežne baze koje su uglavnom skupe, Ministarstvo im ne omogućuje pristup, niti participira u nabavi. Stoga se kupnja ograničila na naslove publikacija bitnih za nastavu.

Ono čime se kompenzira taj nedostatak jest suradnja sa knjižnicama ostalih pravnih fakulteta i srodnih institucija u zemlji i šire. «Djelotvornost svakog knjižničnog sustava uvjetuje stupanj suradnje među knjižnicama i knjižničarima pa je vrijedno promovirati sve oblike suradnje, od institucionalizirane do neformalne. Premda knjižnice od postanka međusobno surađuju, tek su razvoj tehnologije i pojava elektroničkih medija doveli do ideje o imperativu suradnje kao jedinom sigurnom obliku zadovoljenja korisničkih potreba. Izolirana knjižnica ne može odgovoriti izazovima vremena, ne može prikupiti dovoljno sredstava niti imati na raspolaganju dovoljno stručnih djelatnika».² Radna grupa za pravne i srodne knjižnice osnovana je 2008. godine pri Hrvatskom knjižničarskom društvu sa svrhom okupljanja predstavnika različitih tipova pravnih i srodnih knjižnica: visokoškolskih (pravni fakulteti, fakulteti kriminalističkih znanosti), pravosudnih institucija, državnih tijela i drugih srodnih knjižnica. Cilj udruživanja je suradnja pravnih i srodnih knjižnica i promoviranje njihovog značaja za znanstvenu, stručnu i širu društvenu zajednicu. 21. siječnja 2009. godine u Splitu je registrirano Društvo bibliotekara pravnih i srodnih biblioteka jugoistočne Europe. Suradnja najviše dolazi do izražaja u iznalaženju izvora potrebnih pri istraživanjima, a nedostupni su u zemlji. Najčešće je to međuknjižnična posudba i razmjena publikacija koje udružene institucije izdaju. Suradnja u zemlji bi trebala biti daleko agilnija po pitanju razmjene tih izdanja. Trebao bi se aktivirati mehanizam po kojemu bi svako izdanje bilo odmah po izlasku distribuirano na

² Mišetić, M. *Tematsko povezivanje knjižnica // Partnerstva u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama : zbornik radova / 7. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Opatija, 21. i 22. travnja 2005. ; uredile Irena Pilaš i Alisa Martek. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. str. 139*

preostala tri fakulteta u zemlji. Ovaj vid pomoći puno znači svima koji smo uključeni u rad Društva. Svake se godine dva puta sastajemo. Skup u lipnju je pridružen Međunarodnom savjetovanju pravnika u privredi u organizaciji Pravnoga fakulteta u Mostaru, a jesenji u Beogradu za vrijeme Sajma knjiga. Do prošle godine bio je najnaglašeniji problem registracije Društva, a od sada će se naglasak staviti na ključna pitanja dostupnosti pravnih baza i inih pitanja koja muče struku. Trebat će odlučiti koje bi baze bile najzanimljivije svima, te da kroz potencijalni konzorcij cijena pristupa bude najpristupačnija na zadovoljstvo svih nas i naših korisnika.

Načela Bolonjske deklaracije obvezuju sve dionike u procesu visokoga obrazovanja na rad vezan za kvalitetu i uspostavljanje sustava kvalitete, te odgovornosti. Sustav kvalitete knjižnica kao ustrojbenih jedinica visokoškolskih ustanova jednako je važan. U svemu tome vidimo i ulogu knjižničara u svladavanju informacijskih vještina. Smatramo korisnim uvesti radionice za korisnike s ciljem upoznavanja s dostupnim bazama i uopće mogućnostima koje pruža lokalna baza i mreža kao bitno pomagalo za pretraživanje. Knjižničari bi bili u prilici promovirati informacijsku ulogu u akademskoj zajednici. Bitna je i nužna suradnja s nastavnicima, kako bi uzajamno proširivali znanja o izvorima koji su potrebiti pojedinoj katedri, te uključivali nove izvore informacija u strateško planiranje kurikuluma³ fakulteta. Za njegov djelotvoran razvoj, obveza integriranja knjižnice treba biti prisutna u svijesti svih kojima je stalo do boljitka. ALA (American Library Association) navodi obveze i odgovornosti svakoga knjižničara u razvijanju novih pristupa obrazovanju. Knjižničar djeluje u timu s nastavnim osobljem, koji čine eksperti za pojedina područja s obzirom na znanstvene discipline, dogovaraju se o metodama ili načinima korištenja građe u procesu studiranja. Prema strategiji koju preporučaju M. Heery i S. Morgan⁴ visokoškolske knjižnice trebaju, radi stalnih promjena u okolini posebno paziti na upravljanje. Kako bi se bila sposobna prilagođavati, knjižnica se mora integrirati u akademski život matične ustanove, ovladati tehnikama strateškog planiranja, uvoditi participativno upravljanje, biti usmjerena na usluge i pripremljena na dijalog s korisnicima, akademskim ustanovama i širim okruženjem. Knjižnica na taj način mora dokazivati da koristi sredstva u skladu s očekivanjima matične ustanove, okolina je mora vidjeti kao nedjeljivi dio nastavnoga procesa. Uključivanje u život ustanove uvjet je strateškog planiranja.

³ Kurikulum obuhvaća preciznu i sustavnu ukupnost planiranog odgoja i obrazovanja (cilj, zadaće, sadržaji, organizacija, metode, mediji, strategije). Temeljna mu je karakteristika «učeniku orijentirano učenje», ali precizno artikulirano (algoritimizirano), zato se svako planiranje i programiranje ne može nazvati kurikulumom, nego samo ono koje zadovoljava metodologijske uvjete, kriterije i tehnologiju izrade kurikuluma. Dostupno na <http://hr.wikipedia.org/wiki/kurikulum>

⁴ <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=859435&show=pdf>

Golenko, D. Kako pružiti što više informacija uza što manje troškova? // Nove strategije u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama: zagovaranje i prikupljanje finansijskih sredstava: zbornik radova / 8. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Opatija, 27.-29. travnja 2006.; uredile Alisa Martek i Irena Pilaš. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. str. 93

Cjeloživotno učenje nas knjižničara ostaje imperativ da bismo bili sposobni ostvarivati što bolju komunikaciju. Međusobna podrška, vjera i ustrajnost najčešće dovode do cilja – stoga imajmo ga pred sobom sve dok se ne ostvari.